

УДК 39(476+474.3)«1918/1939»

В. У. Коваль

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

**КУЛЬТУРНАЯ І НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ІДЭНТЫЧНАСЦЬ
БЕЛАРУСАЎ ЛАТВІІ Ў МІЖВАЕННЫ ПЕРЫЯД**

Артыкул прысвечаны псіхалагічным аспектам грамадскай дзейнасці беларусаў замежжа. Латвія стала адным з вядучых культурных цэнтраў беларускага замежжа ў 1918–1939 гг. Дзяржаўная палітыка краіны аказала непасрэдна ўплыў на грамадскую актыўнасць і культурнае жыццё беларусаў Латвіі. Беларуская супольнасць Латвіі мела таленавітых настаўнікаў, музыкантаў, паэтаў, пісьменнікаў, мастакоў. Асабліва ўвага надавалася тэатральнаму жыццю. У 1926 г. беларусы набылі сваё тэатральнае памяшканне, што дазволіла ім адчыніць Беларускі народны тэатр у Рызе. У 1927 г. было створана Таварыства беларускага тэатра, якое кансалідавала ў Рызе творчыя калектывы. Адметнасцю культурнага жыцця беларусаў Латвіі стала працяглае супрацоўніцтва з вядомым латышскім паэтам і грамадскім дзеячом Янам Райнісам.

У даследаванні аналізуецца праблема культурнай і нацыянальнай ідэнтычнасці беларусаў Латвіі на аснове новых гістарычных фактаў. Значная ўвага ў сучаснай этнічнай псіхалогіі надаецца культурнай і нацыянальнай ідэнтычнасці. Самаатасамліванне асоб з пэўнай нацыяй грунтуецца на культурнай ідэнтычнасці, на прыняцці норм і каштоўнасцей свайго народа.

Ключавыя словы: культурная ідэнтычнасць, нацыянальная ідэнтычнасць, беларуская дыяспара, Латвія, культурная дзейнасць, этнічная псіхалогія.

V. U. Koval

Belarusian State Technological University

**THE CULTURAL AND NATIONAL IDENTITY
OF BELARUSIANS IN LATVIA DURING THE INTERWAR PERIOD**

The article is devoted to the psychological aspects of the cultural life of Belarusians abroad. Latvia became one of the leading cultural centers of Belarusians abroad in the period from 1918 till 1939. The state policy of Latvia had the influence over the social activity and cultural life of Belarusians abroad. The Belarusian community of Latvia had talented teachers, musicians, poets, writers, artists. Special attention was paid to the theatrical life. Belarusians bought their own theatrical hall in 1926, which allowed them to open the Belarusian Folk Theater in Riga. The Belarusian Theater Association was organized by Belarusians in 1927, which consolidated the creative groups in Riga. The leading feature of the cultural life of Belarusians in Latvia was the real cooperation with the famous Latvian poet and public figure Jan Rainis.

The study analyzes the problem of the cultural and national identity of Belarusians in Latvia, it is based on the new historical facts. The cultural and national identities receive the considerable attention in the modern ethnic psychology. The self-identification of a person with the nation is based on the cultural identity, on the national norms and values.

Key words: cultural identity, national identity, Belarusian diaspora, Latvia, cultural activity, ethnic psychology.

Уводзіны. Даследаванне гісторыі беларусаў замежжа павінна ажыццяўляцца ў кантэксце дзяржаваўтвараючых працэсаў і фактараў. Аналіз гістарычнай спадчыны беларусаў Латвіі дазваляе сцвярджаць, што з 1918 па 1939 г. там сфарміраваўся адметны культурна-асветніцкі цэнтр, які вылучаўся паспяховымі тэатральнымі і адукацыйнымі праектамі, актыўным літаратурным і музычным жыццём, даследаваннем беларускага фальклору. Пры вывучэнні умоў захавання этнічных канстант беларускай супольнасці замежжа неабходна праводзіць аналіз ідэнтыфікацыйных працэсаў і сацыяльна-псіхалагічных аспектаў нацыянальнай ідэнтычнасці. Беларусы Латвіі ў міжваенны перыяд паслядоўна фармавалі сістэму каш-

тоўнасных арыенціраў, якія абапіралася на нацыянальныя элементы культуры.

Асноўная частка. Беларусы Латвіі пражывалі кампактна ў Латгаліі і Земгалі. Афіцыйная статыстыка не зусім поўна адлюстроўвае колькасць беларускага насельніцтва, асабліва спрэчнымі з'яўляюцца даныя 1930-х гг. Падчас народнага перапісу 1920 г. было зарэгістравана 75 тыс. беларусаў, у 1925 г. – 38 тыс., у 1930 г. – 36 тыс., а ў 1935 г. – 27 тыс. беларусаў [1, с. 76]. Беларускае насельніцтва Латвіі ў асноўным пражывала ў вёсках, дзе займалася земляробствам. 23 жніўня 1919 г. быў прыняты дэмакратычны закон аб грамадзянстве, які даваў латвійскае грамадзянства ўсім асобам без адознення нацыянальнасці ці веравызнання, што

афіцыйна і пастаянна пражывалі ў Латвіі да Першай сусветнай вайны [2, с. 201]. Прадстаўнікі беларускай нацыянальнай меншасці на аснове закона 1919 г. атрымалі легальныя латышскія дакументы. Першапачаткова ўрад Латвіі імкнуўся рэалізаваць мадэль культурна-нацыянальных аўтаномій з мэтай вырашэння міжэтнічных канфліктаў.

Фармаванне беларускай дыяспары ў Латвіі адбывалася ў міжваенны час, у перыяд станаўлення і развіцця дзяржаўнасці латышкага народа. Тэрмін «дыяспара» з'яўляецца слаба распаўсюджаным у дачыненні беларусаў Латвіі, аднак яго выкарыстанне павінна быць больш шырокім у рамках сучасных канцэпцый дыяспаральнасці. Аснова дыяспары – гэта супольнасць, якая вызначаецца сваёй дакладна акрэсленай ідэнтычнасцю. Тэрмін працягваюць абмяркоўваць спецыялісты, таму на сучасны момант існуе шэраг канцэпцый у азначэнні паняцця. Дыяспара з'яўляецца дынамічнай сацыяльнай з'явай, грамадска-палітычнай па свайму характару, ёй уласціва групавая салідарнасць, калектыўная сувязь, імкненне да захавання нацыянальнай самасвядомасці, падтрымка духоўнай культуры свайго народа. Беларусаў Латвіі неабходна аднесці да «новых» ці «сучасных» дыяспар, што дазволіць шырэй выкарыстоўваць азначаны тэрмін.

На грамадскую актыўнасць беларусаў Латвіі непасрэдна ўплыў аказвала афіцыйная дзяржаўная палітыка, шмат якія працэсы адлюстроўвалі кан'юнктурны момант і палітычны курс краіны. Як ужо адзначалася, у пачатку 1920-х гг. урад Латвіі імкнуўся стварыць культурна-нацыянальныя аўтаноміі для нацыянальных меншасцей, якія атрымалі правы на арганізацыю сваіх школьных упраўленняў пры Міністэрстве асветы. У 1921 г. было створана Беларускае ўпраўленне пры Міністэрстве асветы Латвіі, якое працягвала сваю працу да 1934 г. Значную падтрымку пры арганізацыі беларускай структурнай адзінкі Міністэрства аказалі латышскі паэт і грамадскі дзеяч Ян Райніс. Нацыянальнае ўпраўленне адразу адчыніла курсы для настаўнікаў, якія пачалі рыхтаваць педагогічны штат для беларускіх школ.

Першапачаткова фінансаванне навучальных устаноў нацыянальных меншасцей адбывалася з боку дзяржавы, аднак недахоп бюджэтных сродкаў прымусіў урад краіны знізіць выдаткі на іх утрыманне. Народны савет 8 снежня 1919 г. прыняў закон «Аб навучальных установах Латвіі» і «Аб стварэнні школ нацыянальных меншасцей у Латвіі» – фінансаванне школ нацыянальных меншасцей узяла на сябе дзяржава і органы самакіравання [2, с. 202]. Сістэма школьнай адукацыі ў Латвіі будавалася ў рамках культурных аўтаномій.

Негатыўны ўплыў на развіццё нацыянальнай актыўнасці беларусаў Латвіі аказалі гучныя палітычны «беларускі працэс» (1924–1925 гг.) і сусветны эканамічны крызіс. У выніку «беларускага працэсу» вядомыя грамадскія дзеячы і педагогі былі абвінавачаны ў стварэнні антыдзяржаўнага руху. Па прычыне рэзананснай крымінальнай справы ўлады на працяглы час прыпынілі дзейнасць Беларускага ўпраўлення адукацыі ў 1925 г. Суд прыняў пастанову выселіць з тэрыторыі Латвіі найбольш актыўных дзеячаў беларускага нацыянальнага руху. Беларусы спрабавалі абскардзіць рашэнне суда, атрымаць адтэрміноўку, аднак стаўленне ўлад да грамадскіх дзеячоў адрознівалася. П. Мядзёлка пры высылцы імкнулася атрымаць візы ў Літву і Чэхаславакію, але ёй было адмоўлена [3, с. 2]. Настаўніца пераехала ў Савецкую Беларусь, дзе далучылася да палітычнага, грамадскага і культурнага жыцця краіны. І. Краскоўскі выехаў спачатку ў Літву, а затым у Чэхаславакію [3, с. 2], дзе спрабаваў працягнуць сваю педагогічную дзейнасць. Былы дырэктар гімназіі Краскоўскі І. не змог уладкавацца на працу ў педагогічны ўніверсітэт, таму таксама пераехаў у БССР. Некаторыя беларускія грамадскія дзеячы атрымалі адтэрміноўку пры высылцы, а пасля дамагліся адмены рашэння суда праз Міністэрства ўнутраных спраў Латвіі.

Стаўленне да нацыянальных меншасцей у Латвіі змянілася ў 1934 г., калі на заканадаўчым узроўні была абмежавана іх культурная аўтаномія. Дзяржаўны пераварот 15 мая 1934 г. прывёў да ўлады аўтарытарны ўрад К. Улманіса. Манаполія на ўладу прэзідэнта міністраў Улманіса К. спыніла дэмакратычныя тэндэнцыі развіцця латышкай дзяржаўнасці. Пасля перавароту ўлады пачалі масава зачыняць грамадскія арганізацыі, перыядычныя выданні і школы нацыянальных меншасцей, што стала прычынай ліквідацыі асноўнай часткі беларускіх арганізацый, газет і часопісаў.

Спецыялісты ў галіне міжэтнічнага ўзаемадзеяння падкрэсліваюць, што дыяспара садзейнічае захаванню этнічнай самасвядомасці і этнічнай ідэнтыфікацыі, адбываецца ўсведамленне асоб сваёй прыналежнасці да пэўнага этнасу, этнічнай культуры і супольнасці [4, с. 94]. Беларускае дыяспара Латвіі адрознівалася сваімі сталымі кантактамі з метраполіяй, арыентацыяй на культурныя адметнасці свайго народа. Нацыянальная ідэнтыфікацыя – гэта працэс самаатажасцівання асобы з нацыяй, прыняцце норм і каштоўнасцей пэўнай нацыі [5, с. 53]. Актыўнае культурнае жыццё беларускай дыяспары Латвіі спрыяла фармаванню этнічнай канстантнасці (ўстойлівых этнічных характарыстык).

Псіхалагічныя аспекты адрознення культурных норм, на якія раней не звярталі асаблівай увагі вучоныя, сталі асноўнай тэмай даследавання ў галіне крос-культурнай псіхалогіі [6, с. 11]. Культурная ідэнтычнасць вымагае ад асобы атаясамліваць свае паводзіны з пэўнымі культурнымі прыкладамі і ўзорамі. Менавіта культурная ідэнтычнасць фармуецца ў выніку ўздзеяння разнастайных культурных уплываў, якія могуць супярэчыць паміж сабой. Аналізуючы беларускую дыяспару, культурныя ўплывы часам прыводзілі да псіхалагічнага дысанансу асоб.

Беларусы Латвіі стварылі грамадскія арганізацыі, сярод якіх варта вылучыць дзейнасць наступных таварыстваў: «Бацькаўшчына», «Беларуская хата», «Рунь», «Прасвета», Таварыства беларускай моладзі ў Латвіі, сельскагаспадарчае таварыства «Араты», Таварыства беларускіх настаўнікаў, Таварыства беларусаў-выбаршчыкаў, Таварыства беларускага тэатра ў Латвіі.

Важнымі гістарычнымі крыніцамі пры даследаванні культурнай спадчыны беларусаў Латвіі з'яўляюцца перыядычныя выданні, на старонках якіх публікаваліся матэрыялы пра найбольш удалыя праекты і паспяховыя мерапрыемствы. Нярэдка падобным матэрыялам быў характэрны эмацыйна-экспрэсіўны стыль выкладання фактаў, што патрабуе дадатковага аналізу пры гістарычным даследаванні дзейнасці дыяспары.

Каштоўныя матэрыялы пра мастацка-культурныя асаблівасці беларускай супольнасці Латвіі былі апублікаваны на старонках газеты «Голас Беларуса» (выходзіла ў Рызе з 1925 па 1929 г.) і часопіса «Беларуская школа ў Латвіі» (першы нумар выдання з'явіўся ў кастрычніку 1926 г. як дадатак да газеты «Голас Беларуса»). Часопіс «Беларуская школа ў Латвіі», створаны Таварыствам беларускіх настаўнікаў, выдаваўся да 1933 г., выходзіў нерэгулярна. У 1927 г. часопіс працяглы час не выходзіў, аднак у канцы снежня 1927 г. агульны сход настаўніцкай арганізацыі пастанавіў аднавіць падрыхтоўку да друку штормесячніка. Рэдакцыя змагла працягнуць выданне часопіса ў 1928 г., дакладна акрэсліваючы яго асноўныя мэты: «Аднаўляючы свой часопіс, горача заклікаем беларускае настаўніцтва з усей энэргіяй падтрымаць наша пачынаньне: пашыраць часопіс сярод беларускага жыхарства, збіраць падпішчыкаў, ладзіць на карысць часопіса вечарыні, складкі і адлічэння, надсылаць у рэдакцыю матэрыялы, стацьці, зацемкі, фатаграфіі, зборы народных твораў, педагагічныя нагляданьні, інфармацыйныя лісты, афішы, плякаты пастановак і інш., наагул, – трымаць з рэдакцыяй найшчыльнейшы кантакт» [7, с. 109]. Перыядычнае выданне таварыства «Беларуская

школа ў Латвіі» імкнулася кансалідаваць беларускую інтэлігенцыю. Першапачаткова часопіс ўяўляў сабой педагагічна-грамадскі штормесячнік, аднак у пачатку 1930-х гг. выданне стала ўжо навукова-папулярным, педагагічным і літаратурна-грамадскім.

Асаблівая ўвага ў сучаснай этнапсіхалогіі надаецца культурнай ідэнтычнасці пры аналізе дыяспаральных працэсаў. Згодна сучаснай канцэпцыі шматграннай ідэнтычнасці, агульная ідэнтычнасць асобы складаецца з асобных: этнічнай, рэлігійнай, культурнай, прафесійнай, класавай, узроставай і інш. Этнічнасць членаў дыяспары салідарызуе іх на аснове груповага членства. Неабходна падкрэсліць, што кожны культурны асяродак беларускага замежжа ствараў сваю непаўторную сістэму каштоўнасцей як фактараў этнічнай самаідэнтыфікацыі. Умоўны дыялог паміж метраполіяй і замежжам аказваў непасрэдным уплывам на культурную ідэнтыфікацыю асоб. Адметнасцю культурнага жыцця беларусаў Латвіі стала шанаванне традыцый народнага тэатра, выяўленчага мастацтва, музычнай культуры, літаратурнай спадчыны, што стымулявала грамадскую актыўнасць дыяспары.

У пачатку 1920-х гг. у Латвіі працавала больш за 50 беларускіх школ, аднак паступова іх колькасць скарачалася. Самымі вядомымі беларускімі навучальнымі ўстановамі Латвіі былі: Дзвінская беларуская гімназія (адчынена ў 1922 г.), Люцынская беларуская гімназія (адчынена ў 1922 г.), Шылаўская беларуская прыватная школа (адчынена ў 1927 г.), Рыжская прыватная дадатковая школа (адчынена ў 1927 г.), Рыжская прыватная гімназія (адчынена ў 1929 г.). Беларуская моладзь набывала адукацыю ў вышэйшых навучальных установах Латвіі, беларусы вучыліся ў Латвійскім універсітэце, Латвійскай акадэміі мастацтваў, Латвійскай кансерваторыі, Рыжскай духоўнай семінарыі. У пачатку 1920-х гг. рускі і беларускі аддзелы дэпартаменту меншасцей Міністэрства адукацыі вялі актыўнае ліставанне па пытанню нацыянальных школ у Люцынскім павеце [8, арк. 9–10]. Ініцыятарамі падобных канфліктных сітуацый былі бацькі школьнікаў, якія часам блыталіся ў сваёй нацыянальнай ідэнтыфікацыі. Асабліва складанай для вырашэння была сітуацыя, калі асобы ў сваім нацыянальным вызначэнні абапіраліся на веравызнанне, бо асноўную частку беларускага насельніцтва Латвіі складалі каталікі.

На фармаванне культурнай, нацыянальнай, этнічнай ідэнтычнасці адметны ўплыў аказвала сістэма адукацыі. Настаўнікі беларускіх школ актыўна выкарыстоўвалі этнічную педагогіку ў сваім вучэбна-выхаваўчым працэсе, які спрыяў

развіццю самаідэнтыфікацыі на аснове народнай культуры беларусаў. Культурна-псіхалагічны ўплыў на фармаванне беларускай моладзі быў звязаны з яе далучэннем да фальклору, народных мастацкіх рамёстваў, нацыянальных абрадаў, развіццём гістарычнай памяці. У якасці прыкладу этнічнай педагагічнай дзейнасці можна прывесці інфармацыю, апублікаваную віленскім часопісам «Калоссе», пра этнаграфічны зборнік пад назвай «Народная творчасць Латгалскага беларуса» [9, с. 127]. Этнаграфічны матэрыял для выдання збіралі настаўнікі і вучні Дзвінскай беларускай гімназіі больш за 10 гадоў, што сведчыць пра рэгулярную працу педагогаў па нацыянальнаму выхаванню моладзі. У зборнік увайшлі купальскія песні, нацыянальныя напевы, прымаўкі і загадкі, якія дазволілі зрабіць абагульненні па беларускай фалькларыстыцы.

Асобнай тэмай наследавання культурнай спадчыны беларусаў Латвіі павінна стаць шматгадовае супрацоўніцтва вядомага латышкага паэта і грамадскага дзеяча Яна Райніса з беларускай дыяспарай. Паэт паспяхова вырашаў актуальныя пытанні беларускіх школ праз Міністэрства асветы, развіваў асабістыя кантакты з творчымі асобамі, што няспынна павялічвала колькасць прыхільнікаў яго паэзіі сярод беларусаў. Творы Я. Райніса з латышкай на беларускую мову перакладалі такія прадстаўнікі беларускай супольнасці, як Масальскі П., Казлоўская В. і інш.

Таленавіты беларускі кампазітар Юлія Александровіч напісала оперу на тэкст п'есы Яна Райніса «Дзміце вецярочкі!» [10, с. 177]. Праца над музычным творам працягвалася некалькі гадоў. Ю. Александровіч скончыла клас кампазіцыі Латвійскай кансерваторыі, а яе музычнымі талентам ганарылася беларуская супольнасць. Ян Райніс некалькі разоў слухаў клавір адрывкаў оперы ў выкананні самой Юліі Александровіч [10, с. 177], калі кампазітар працавала над творам. На жаль, Я. Райнісу не давялося прысутнічаць на прэм'еры оперы ў 1932 г., (паэт памёр 12 верасня 1929 г.). У выніку творчай працы кампазітара Ю. Александровіч узнікла ідэя перакласці твор Яна Райніса на беларускую мову.

Беларуская грамада гарача вітала прызначэнне Яна Райніса на пасаду Міністра асветы Латвіі. Беларусы паслалі паэту шчырую вітальную тэлеграму: «Дзвінская беларуская гімназія, пачатковая школа і беларускія арганізацыі вітаюць Вас, лепшага сына Латвіі, з выпайшай на Вашую долю адказнай працай Міністра Асветы. У Вашай асобе Латвія знайшла гуманнага і чуткага міністра, а беларусы запэўнены, што іх культурныя патрэбы, якія заўсёды былі блізкі Вам, зной-

дуць у Вас правідловага абаронцу» [11, с. 4]. Беларускія настаўнікі і грамадскія дзеячы, якія напісалі тэлеграму Яну Райнісу, атрымалі адказ міністра: «Шчыра дзякую беларускія школы і арганізацыі за вітаньне і пажаданні. Вы ў мяне заўсёды знойдзеце ў добрых справах абаронцу. Райніс – Міністр Асветы» [11, с. 4]. Прыведзенае афіцыйнае ліставанне з вядомым латышскім паэтам цудоўным чынам ілюструе прыхільнасць Яна Райніса да беларусаў Латвіі.

Беларуская дыяспара Латвіі мела таленавітых вучоных, пісьменнікаў і паэтаў. На старонках перыядычных выданняў міжваеннага часу сустракаюцца рэцэнзіі на кнігі і навуковыя працы, якія даюць магчымасць вылучыць імёны творчых асоб. Напрыклад, часопіс «Беларуская школа ў Латвіі» размясціў матэрыял пра жаночую беларускую паэзію Веры Вайццолевіч і яе першы паэтычны зборнік «Вершы» [12, с. 252]. Паэтэса пачала публікавацца на старонках перыядычных выданняў з 1927 г., а ў 1932 г. дзяўчына падрыхтавала да друку сваю першую кнігу. Зборнік В. Вайццолевіч складаўся з паэтычных твораў на беларускай мове, а таксама іх перакладаў на латышскую мову.

Культурнае жыццё беларускай супольнасці Латвіі адрознівалася выключнай увагай да тэатральнага мастацтва. Беларускі тэатр у Рызе спрабавалі арганізаваць некалькі разоў, аднак першыя спробы скончыліся няўдала. Дыяспара мела таленавітых артыстаў-аматараў, якія паспяхова выступалі ў беларускіх школах, ладзілі папулярныя спектаклі для жыхароў беларускіх вёсак Латвіі. Ідэя стварэння нацыянальнага тэатра ў Рызе гучала ў беларускай супольнасці неаднаразова. Лепшых артыстаў запрашалі ў Рыгу для рэалізацыі праекта, аднак артыстам-аматарам не хапала сродкаў для наладжвання побыту ў латышкай сталіцы, таму моладзь хутка вярталася дадому. Толькі адзін тэатральны сезон у 1921 г. адпрацаваў 1-шы Беларускі драматычны гурток (рэжысёр – Сцяпан Заліўскі) і 2-гі Беларускі драматычны гурток у 1922 г. (рэжысёр – Язэп Камаржынскі) [13, с. 156–157]. Нягледзячы на няўдачы ў рэалізацыі праектаў, беларусы Латвіі набывалі свой першы арганізацыйны вопыт, а ідэя стварэння нацыянальнага тэатра стымулявала грамадскую працу дыяспары. Артысты, якія вярталіся са сталіцы ў беларускія вёскі, імкнуліся перадаць свае веды і ўменні дзецям, яны далучаліся да дзейнасці драматычных гурткоў у беларускіх школах, спрабавалі напрацаваны драматычны вопыт і тэатральны досвед развіваць разам з вучнямі. Адметным мастацкім густам вылучыліся пастаноўкі Дзвінскай і Люцынскай беларускіх гімназій, нестандартнымі творчымі

рашэннямі вызначыліся драматычныя гурткі пры таварыствах «Рунь», «Беларуская хата», «Бацькаўшчына».

У 1926 г. беларусы набылі тэатральнае памяшканне ў Рызе [14, с. 140]. 20 лютага 1926 г. у Рызе таварыства «Беларуская хата» ў сваім будынку адчыніла Беларускі народны тэатр, аднак па прычыне фінансавых праблем праект праз месяц згарнулі [13, с. 157]. Беларусам хутка стала зразумела, што неабходна стварыць арганізацыю, якая магла б аб'яднаць усіх беларускіх тэатральных аматараў Латвіі. Такім чынам у 1927 г. у Рызе было створана Таварыства беларускага тэатра, якое паспяхова справілася са сваёй кансалідуючай функцыяй. Таварыства ладзіла студыйныя заняткі з беларускай моладдзю, а ў 1928 г. у Рызе і Дзвінску арганізацыя стварыла Беларускія народныя тэатры. Трупы тэатраў некалькі разоў выязджалі з гастроямі за мяжу Латвіі, творчыя калектывы паспяхова выступалі ў Літве і Савецкай Беларусі. Асаблівай папулярнасцю глядачоў карысталіся п'есы В. Дуніна-Марцінкевіча, Я. Купалы, К. Каганца, Ф. Аляхновіча.

Беларуская супольнасць Латвіі вылучалася таленавітай моладдзю, якая набывала вышэйшую адукацыю ў кансерваторыі ці акадэміі мастацтваў. Прэса дыяспары з асаблівай цеплынёй пісала пра першыя творчыя поспехі беларускіх мастакоў і музыкантаў на міжнародным узроўні. Сваім мастацкім талентам вылучаўся пейзажыст Аркадзь Салаўёў, які нарадзіўся на Дзвіншчыне ў 1902 г., а ў 1920 г. скончыў Дзвінскую рэальную гімназію [15, с. 135]. Беларускі мастак скончыў Чэшскую акадэмію мастацтваў у 1931 г., што дазволіла беларусу з Дзвіншчыны рэгулярна прымаць удзел у акадэмічных вясенніх выстаўках, а ў 1933 і 1935 гг. арганізаваць свае прыватныя выстаўкі карцін у галерэі Рубеша ў Празе. Лірычнае адлюстраванне прыроды Аркадзя Салаўёва ўразіла ма-

стацкіх крытыкаў, якія зрабілі свае рэцэнзіі на старонках замежных перыядычных выданняў, падкрэсліваючы ўплыў французскай школы пейзажа на творчасць мастака.

Музычнае мастацтва беларускай дыяспары ў першую чаргу абапіралася на вопыт настаўнікаў гімназій і школ, значны ўплыў таксама аказвалі прафесійныя музыканты і кампазітары. У 1921 г. разам з Беларускім драматычным гуртком у Дзвінску быў арганізаваны Беларускі хор, дзе пачынала займацца вакалам вучаніца Паўліны Мядзёлкі Надзея Мікалаева-Камісар, якая ў 1932 г. скончыла Латвійскую кансерваторыю [16, с. 251]. Атрымаўшы вышэйшую музычную адукацыю, спявачка ўладкавалася на працу ў Рыжскі беларускі тэатр. Выпускніца Дзвінскай беларускай гімназіі і Латвійскай кансерваторыі, кампазітар і піяністка Юлія Александровіч выключна паспяхова працавала над музыкальнай апрацоўкай твораў беларускіх і латышскіх паэтаў.

Заклучэнне. Такім чынам, беларусы Латвіі ў міжваенны перыяд сфармавалі адметны культурна-асветніцкі цэнтр пры дзяржаўнай падтрымцы ўраду. Палітыка развіцця культурна-нацыянальных аўтаномій спрыяла актыўнай рабоце беларускай супольнасці. Аднак дзяржаўны пераварот 1934 г., які прывёў да ўлады К. Улманіса, абмежаваў грамадскае і культурнае развіццё нацыянальных меншасцей.

Культурныя і адукацыйныя праекты беларусаў спрыялі фармаванню этнічнай самасвядомасці, захаванню этнічных канстант. Настаўнікі Дзвінскай і Люцынскай беларускіх гімназій паспяхова выкарыстоўвалі метады этнічнай педагогікі, стваралі творчыя калектывы, ладзілі выступленні, удзельнічалі ў конкурсах. Цэнтрам тэатральнага жыцця беларусаў стала Рыга, дзе было створана Таварыства беларускага тэатра, якое аб'ядноўвала творчыя аматарскія калектывы Латвіі.

Спіс літаратуры

1. Екабсонс Э. Культурная деятельность белорусов Латвии в 1918–1940 годах // Латвія – Беларусь: дыялог двух культур: матэрыялы I навук.-практ. канф., Рыга, 4 снежня 2004 г. Рыга: Саюз беларусаў Латвіі, 2005. С. 76–90.
2. Блейере Д., Бутулис И., Зунда А., Странга А., Фелдманис И. История Латвии. Рига: Jumava, 2005. 474 с.
3. Да высялення гр. Я. І. Краскоўскага, П. Мядзелка-Грыб і А. Якубецкага з Латвіі // Голас Беларуса. 1925. № 2. С. 2.
4. Карнышев А. Д., Винокуров М. А., Трофимова Е. Л. Межэтническое взаимодействие и межкультурная компетентность. Иркутск: БГУЭП, 2009. 310 с.
5. Баронин А. С. Этническая психология. Киев: Тандем, 2000. 264 с.
6. LeVine R. Culture, Behavior, and Personality. Chicago: Aldine Publishing Company, 1973. 320 p.
7. Клічам наша грамадзянства напружыць сілы // Беларуская школа ў Латвіі. 1928. № 8. С. 109.
8. НАРБ. Фонд 458. Воп. 1. Спр. 45. Арк. 9–10.
9. Хроніка // Калосьсе. 1939. Кн. 2. С. 127–129.
10. Хроніка беларускага жыцця ў Латвіі // Беларуская школа ў Латвіі. 1932. № 2. С. 175–178.

11. Селянін. Прывітаньне Я. Райнісу // Голас Беларуса. 1927. № 48. С. 4.
12. Бібліофіл. Зборнік вершаў сялянскай беларускай поэтэсы Веры Вайцюлевіч // Беларуская школа ў Латвіі. 1932. № 7. С. 252.
13. Тэатрал. Да пяцігодзьдзя Т-ва Беларускага Тэатру ў Латвіі // Беларуская школа ў Латвіі. 1932. № 1. С. 156–158.
14. Екабсонс Э. Політыка латвійскага гасударства в отношении беларусов // Латвія – Беларусь: 1918–2018. Мінск: Четыре четверти, 2018. С. 122–143.
15. Т. Г. Выстаўка абразоў Аркадзя Салаўёва // Калосьсе. 1935. Кн. 2. С. 135–136.
16. У 10-тыя ўгодкі Дзьвіск. Дзярж. Беларускае гімназіі // Беларуская школа у Латвіі. 1932. № 7. С. 249–251.

References

1. Jekabsons E. Cultural activity of Belarusians in Latvia from 1918 till 1940. *Materyyaly I navuk.-prakt. kanf. ("Latviya – Belarus': dyyalog dvukh kul'tur")* [Materials of I scientific-practical conference ("Latvia – Belarus': dialogue between two cultures")], Riga, December, 4, 2004. Riga, 2005, pp. 76–90 (In Russian).
2. Bleiere D, Butulis I., Zunda A., Stranga A., Feldmanis I. *Istoriya Latvii* [History of Latvia]. Riga, Jumava Publ., 2005. 474 p.
3. About the eviction of Mr. J. I. Kraskovsky, P. Myadelka-Gryb and A. Yakubetsky from Latvia. *Golas belarusa* [The voice of Belarusian], 1925, no. 2. P. 2.
4. Karnyshev A. D., Vinokurov M. A., Trofimova E. L. *Mezhetnicheskoye vzaimodeystviye i mezhkul'turnaya kompetentnost'* [The interethnic interaction and the intercultural competence]. Irkutsk, BSUEL Publ., 2009. 310 p.
5. Baronin A. S. *Etnicheskaya psikhologiya* [Ethnic psychology]. Kiev, Tandem Publ., 2000. 264 p.
6. LeVine R. *Kul'tura, povedeniye i lichnost'* [Culture, Behavior, and Personality]. Chicago, Aldine Publishing Company, 1973. 320 p.
7. We are appealing for our community to strain forces. *Belaruskaya shkola u Latvii* [Belarusian school in Latvia], 1928, no. 8. P. 109.
8. NARB. Fund 458. I. 1. F. 45. L. 9–10.
9. Chronicle. *Kalosse* [Cones], 1939, no. 2, pp. 127–129.
10. Chronicle of the Belarusian life in Latvia. *Belaruskaya shkola u Latvii* [Belarusian school in Latvia], 1933, no. 4. P. 320.
11. Peasant. Greeting to J. Rainis. *Golas belarusa* [The voice of Belarusian], 1925, no. 2. P. 2.
12. Bibliophile. The book of poems by the peasant Belarusian poet Vera Vaitsyulevich. *Belaruskaya shkola u Latvii* [Belarusian school in Latvia], 1932, no. 7. P. 252.
13. Theater-goer. To the fiftieth anniversary of the Belarusian Theater Association in Latvia. *Belaruskaya shkola u Latvii* [Belarusian school in Latvia], 1932, no. 1, pp. 156–158.
14. Jekabsons E. The policy of the Latvian state in relation to Belarusians. *Latviya – Belarus': 1918–2018* [Latvia – Belarus: 1918–2018]. Minsk, Four quarters Publ., 2018, pp. 122–143 (In Russian).
15. T. G. Exhibition of paintings by Arkady Solovyov. *Kalosse* [Cones], 1935, no. 2, pp. 135–136.
16. On the 10th anniversary of the Dzvinsk State Belarusian Gymnasium. *Belaruskaya shkola u Latvii* [Belarusian school in Latvia], 1932, no. 7, pp. 249–251.

Інфармацыя пра аўтара

Коваль Вольга Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Сьвядлова, 13а, Рэспубліка Беларусь). E-mail: koval@belstu.by

Information about the author

Koval Volha Uladzimirauna – PhD (History), Assistant Professor, the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., 220006, Minsk, Republic of Belarus). E-mail: koval@belstu.by

Паступіў 08.09.2020